

КАКО СМАЊИТИ ГУБИТКЕ ОД ВАТРЕ

Овај проблем, који је забрињавао све ратнике још од појаве ватреног оружја, данас се јавља у најоштријој форми. Појава ватреног оружја изазвала је велике промене у борбеним постројима и тактици ратовања. Упоредо са развојем бацачког и ватреног оружја пешадија је прелазила од густих и дубоких правоуглих просторија (фаланги) на све плиће и плиће построје. Тако су настајали и одумирали пореци у три (затим два) борбена реда, батаљонске колоне, троврсни строј у две линије (линиска тактика), док се није дошло до данашњег потпуно растреситог стрељачког строја. Да би избегли губитке од ватре, пешаци су морали да мењају ставове за гађање (смањивањем сопствене силуете), да користе неравнине земљишта, да се укопавају у земљу, заклањају иза разних заклона од камена, земље, дрвета, армираног бетона, оклопа, итд. Поред тога, брзометност и убитачност ватреног оружја натеривала их је да се на бојишту крећу већом брзином, да примењују целисходније маневре и да повећавају и тачност сопствене ватре. Али све то ипак још није било довољно да се избегну велики губици.

Док се пешадија тако довијала и сналазила, дотле су војни конструктори стално проналазили све јача оружја, укључујући ту и савремено нуклеарно наоружање за масовно уништавање. Поред тога, они и даље усавршавају класично наоружање повећањем његове ефикасности, домета и разорног дејства. Међутим, пешадија није капитулирала ни пред најстрашнијим оружјем, већ је и даље остала „царица“ бојног поља и најглавнији чинилац победе.

Али, усавршавање класичног и појава новог оружја изазвали су повећане губитке живе силе уопште. При томе се примећује да је пешак у задњој деценији ипак нешто заостао иза конструктора — да не иде укорак са напретком технике. Против дејства првих топова и митралеза, чија се брзометност и ефикасност не може ни упоредити са савременим достигнућима, пешак се кроз историју борио сопственом ватром, фортификацијом, маневром, расутих борбеним поретком и применом нове тактике — сетимо се Делиграда и боја на Мишару. Он се тим истим елементима користи и данас, и то, по моме мишљењу, само њима. Истина, он је ове елементе сопствене заштите усавршавао по мери јачања ватре, али не увек у одговарајућој размери. Оштрија диспропорција у овом погледу уочава се од друге половине Другог светског рата па наовамо.

Док је за задњих 100—150 година брзометност оружја, у односу на Наполеонову епоху, порасла за око 50 пута, догле се покретљивост пешака (трупe) на бојном пољу повећала за свега око три пута (ако се не рачуна још увек ограничена примена оклопних транспортера). Зона успешног дејства артиљерских граната (благодарећи повећању домета и брзометности) порасла је за то време око пет пута, а ако се томе дода још и нова, стратегиска артиљерија (авијација и дириговани пројектили), онда је тај пораст заиста фантастичан. Истина, томе су дејству супротстављени челик и бетон, али само за ограничен број људи, па и тај се систем сталне фортификације све више напушта и замењује објектима пољске фортификације.

Поред свега тога, борбени поредак од Наполеонове епохе до данас мање је напредовао у поређењу са изнетим чињеницама о напретку технике и ватре и није се довољно прилагодио новим условима, јер је још увек задржао тенденцију прикупљања (масовних пробоја и груписања) живе силе. Према томе, ово има за последицу пораст губитака, иако на њих утичу још и неки други елементи (као, например, фортификација, тактика и маскирне мере одговарајућих јединица). Ове су чињенице интересантне и зато нас наводе на дубља размисљања.

У Другом светском рату су само СССР и Немачка од укупно око 35 милиона војника имали преко 25 милиона избачених из строја у мртвим, рањеним и оболелим, што износи око 70%.¹⁾ Од њих је приличан број регистрован у губицима просечно и 2—3 пута (рањени, излечени, поново рањени, итд.). Према руским подацима, Немци су само у Стаљинградској бици имали близу милион избачених из строја од дејства ватре (на пример, 29 немачка мд имала је само од 1—16 септембра 6.003 мртвих и рањених). У Првом светском рату, 17 највећих зарањених држава имало је 28 милиона мртвих, рањених и оболелих (од укупно 70 милиона) војника,²⁾ тј. око 40%. Дакле, проценат губитака од 40% из Првог светског рата порастао је на 70% у Другом светском рату. Ако се има у виду да је у Првом светском рату већи број војника страдао од зиме и болести но у Другом, онда се ова разлика између процената губитака од ватре још више повећава. При овоме се не би могло рећи да је пораст губитака настао само услед повећања бројности армија, већ би се пре могло закључити да је он био последица пораста ефикасности ватре (појава нових ватрених средстава велике разорне моћи) и заостајања еволуције борбеног поретка, а донекле и тактике, иза развоја технике.

22 немачка пешадиска дивизија је за годину дана (од 22 јуна 1941 до 30 јуна 1942 године) имала на Источном фронту 4.500 мртвих, и то под условима прилично дезорганизоване совјетске одбране и релативно слабе густине њене ватре и при дејству на помоћном оперативском правцу (Јужна Украјина). Ова дивизија (коју су заробиле наше јединице на простору Забок — Цеље) изгубила је до краја рата (у Гр-

¹⁾ „Bilanz des zweiten Weltkrieges“, стр. 442—446.

²⁾ Општа војна историја — Први светски рат, стр. 147 — Прилог 3.

чкој и Југославији) три пута више мртвих и рањених него што је износило њено бројно стање на почетку рата.

2 пешадиска дивизија 8 америчке армије у Корејском рату је само за месец дана (октобар 1951) изгубила од ватре 3.181 човека, и то у фази када нису извођене неке велике операције (није била на правцу главног удара) и у време када је јужна страна имала апсолутну превласт у ваздуху.³⁾ Губици Северне стране (чија је техничка опрема била далеко слабија) свакако су били још већи, али о томе нема конкретних података.

Ова четири податка из три разна рата убедљиво говоре да су се губици од ватре класичног наоружања из једног рата у други све више повећавали. Узимајући у обзир још и далеко веће могућности ватре комбинованог (најмодернијег и конвенционалног) оружја долази се до закључка да ипак нешто није потпуно у реду са тактиком и борбеним порецима.

Нуклеарно оружје је факат са којим се мора рачунати (ако би дошло до рата), па ма колико се водила борба против његове примене. Чињеница је, такође, и то да против њега досада ништа озбиљније није предузето у тактици и борбеним постројима. Зато се обично и говори: „да се војници спремају за препрошли, а инжењери и научници за будући рат“. Иако се војници не могу помирити са оваквом констатацијом, ипак морају признати да она има извесног основа, зато што нису баш увек ишли у корак са научницима и што су у прошлости дозвољавали да им научници приреде нека изненађења. Виталност и сналажљивост војника помагале су да се таква изненађења савладају без неких великих потреса, али је питање да ли би се у томе успело и убудуће ако би се дозволила нека већа изненађења. Ово тим пре што би изненађења у атомској ери била много кобнија од изненађења у прошлости. Због тога се не може ничим оправдати несхватање потребе озбиљнијих промена и допуна у досадашњим тактичким принципима и поступцима.⁴⁾

Из предњег излагања види се да је кроз читаву војну историју појава сваког новог оружја изазивала извесне промене у тактици и борбеним порецима. Тако је, на пример, појава ватреног оружја изазвала праву револуцију у овом погледу, а доцније његово усавршавање проузроковало је одговарајуће мање или веће измене.

Упоређењем старог ручнобацачког оружја са ватреним (стрела на лук и мускета) и класичног топа са нуклеарним долази се до ових закључака:

Мускета — први познатији претставник ватреног оружја — била је малог домета и јако ограничена у брзини гађања. На први поглед, изгледа да је мускета имала малу предност над стрелом и да је то

³⁾ „Us Army Combat forces Journal“, децембар, 1953.

⁴⁾ Сваку дискусију о томе да ли ће доћи до употребе нуклеарног оружја или не, у смислу потребе реформи, сматрам беспредметном. Јер, управо, ако се и постигне његова забрана тиме се даљи развој ратне технике неће моћи зауставити. Одмах ће се појављивати нова оружја велике моћи, која ће имати сличан утицај на ратоводство.

незнатан квалитативан скок. Међутим, масирани поредак фаланге или неког другог сличног построја у тим условима свакако је постао бесмислица. Зато је кохезија масе морала уступити место новом елементу — маневру. Пошто пешадија није била способна да се одмах прилагоди овој новини, то је она задуго изгубила улогу сувереног господара бојног поља, мада за то има и других разлога. Тај процес реформи у феудализму био је врло спор из познатих узрока (општа стагнација, мрачњаштво итд.) и у војној историји познат је под називом „епоха коњице“. Али се на основу тога не сме претпоставити да би се тако спора еволуција могла догодити и у наше доба.

По мом мишљењу, нуклеарни топ учинио је већи квалитативни скок у односу на класични но мускета у односу на стрелу. Зато, ако желимо да убудуће избегнемо повећане губитке, морамо већ сада почети да се прилагођавамо (првенствено у погледу тактике и борбених построја) нуклеарном и великом порасту моћи класичног оружја. А како и одакле треба почети у овом правцу, то је веома деликатно и тешко питање, о коме ћу ипак покушати да изнесем своје мишљење.

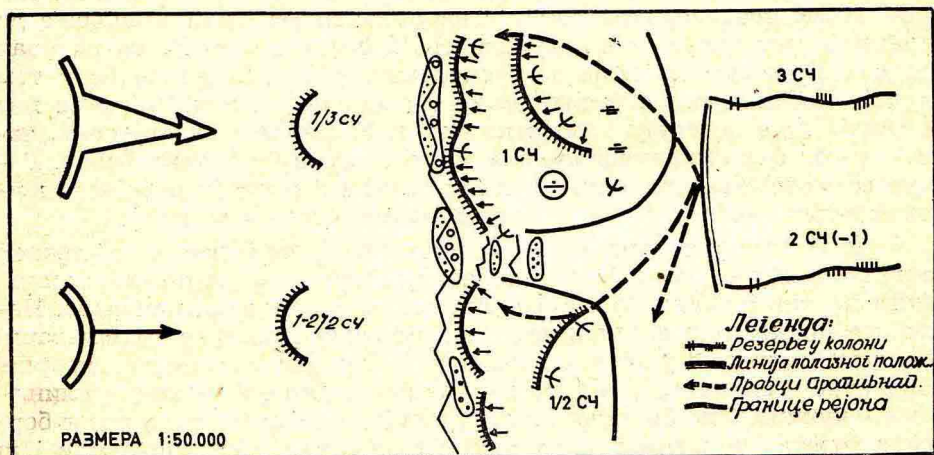
У одбрани

По мом мишљењу, прво треба смањити густину живе силе за најмање 50% (од норми стечених искуством из Другог светског рата). То се у првом реду односи на досадашњи главни положај, на коме је (нарочито на тежишту) густина стварно забрињавајућа. Смањење густине живе силе, под условом да густина ватре на одговарајућим правцима остане иста или да буде још и већа, могло би се постићи:

а) Увођењем већег броја брзометних аутоматских оруђа (пушкомитраљеза и лаких митраљеза), снабдених прецизним оптичким инструментима, тако да сваки трећи борац буде наоружан таквим оружјем. Тада би пешадиски батаљон садашњег бројног стања могао бранити исту ширину фронта са упола мање људства, док би се његова друга половина могла налазити негде позади у склоништима и на већем простору по водовима или четама у колони, одакле би се, у случају потребе могла брзо сасредити ка жељеној тачки или рејону. Тако добијена резерва могла би се користити делом за попуни губитака на главном положају, а главнином за извођење противнапада. При томе би било нужно да резерве буду увек укопане, иако имају облик колоне (скица бр. 1). Дакле, овако пренаоружане јединице садашњег бројног стања могле би бранити двапут шире фронтове или исте ширине одбранбених фронтова, ако би се њихово бројно стање смањило за једну половину.

б) Смањењем броја послуге митраљеза, минобацача и топова у одбрани за 50%, тако да пушкомитраљез послужује само 1 човек, митраљез 2 човека, минобацач и топ 3 човека, с тим да се остатак послуге налази у резерви. Ефикасност и густина ватре могле би се појачати снабдевањем ових оруђа dobrим оптичким нишанима, бољим увежбавањем послуге и најмање двоструким повећањем броја пушкомитраљеза.

в) Извесним повећањем међупростора између чета и водава, али тако да се ти међупростори ипак могу тући бочном и косом митралеском ватром са обе стране и да се у њима изврши запречавање. Овакве мере биле би умесне и корисне нарочито онда када се очекује дејство нуклеарног оружја по батаљонским рејонима, који, у том случају, и ако би били ужи, не би много ојачали одбрану, а имали би знатно веће губитке. Поред тога, за свако аутоматско оружје требало би изабрати или израдити најмање по 3 заклона, које би у току одбијања непријатељског напада требало мењати у циљу деконцентрације непријатељске ватре. Најзад, требало би напустити класичну структуру данашње одбране и применити одбрану по борбеним положајима (фронталним, косим и управним у односу на фронт непријатеља и правац његовог наступања) који би се налазили на већем међусобном

Скица бр. 1

отстојању. Све досадашње норме у односу на дубину, ширину и број линија на једном положају и број положаја за једну јединицу требало би одбацити, тако да би један борбени положај могао имати 1—3, па чак и више линија, а једна јединица, на пример пешадиски пук, могла би да брани један, два или три положаја, што би зависило од карактера одбране. Задатке јединица требало би постављати искључиво по правцима (оперативским, тактичким, нападним) и давати десну и леву границу (ако има суседа), а код задржавајуће одбране и линије и време на којима, односно докле треба задржавати или зауставити непријатеља. Све остало требало би препустити извршиоцу.

Места и начин распореда резерви, такође би требало прилагодити новим условима. Досада је свака резерва (или II ешелон) обично поседала један одређени положај позади I ешелона, без обзира на то да ли је она предвиђена за извршење противнапада или само за прихват. На први поглед, то изгледа оправдано због потребе за благовре-

меним извршењем противнапада и ради избегавања ефикасне непријатељске ватре, али је нецелисходно зато што се обично предвиђа, на пример, да батаљонска резерва поседа трећи ров, пуковска међуположај, дивизиска — резервни положај, итд. и што су отстојања између њих доста мала и нормирана. Ради тога, технички добро опремљен нападач може од самог почетка напада (арт. припреме) да туче јаком артиљериском ватром и I ешелон и резерве (и то резерве много дуже него I ешелон, тако да су неке од њих и пре увођења у борбу трпеле веће губитке од I ешелона). Зато се поставља питање: да ли је оправдано да се све резерве (закључно са дивизиским) још од самог почетка излажу ефикасној артиљериској ватри. По моме мишљењу, у највише случајева то није ни оправдано ни потребно, иако ће бити изузетака када ће положаји тих резерви морати да буду и ближи. Заправо ово питање треба гледати кроз призму тактичке намене самих резерви. При томе се не може прихватити мишљење да бранилац, начелно, треба да уводи своје резерве тек пошто нападач увече (или истроши) своје за степен веће резерве, јер би се у том случају понекад могло десити да се дивизиске резерве употребе иза положаја које поседују у почетку борбе. У оваквим случајевима, заиста, не би било никаквог смисла да те резерве буду тако близу. Разуме се, повећање отстојања резерви намеће и потребу повећања њихове покретљивости (моторизацијом, лакшом опремом, итд.).

Међутим, у правилима се не предвиђа, а ни у наставној пракси се не примењује, употреба браничевих резерви најпре против мањих, затим против једнаких и, најзад, против већих резерви нападача. Наиме, не практикује се, на пример, да дивизиске резерве (II ешелони) браниоца, одмах по увођењу нападачевих пуковских резерви, изврше изненадне и силовите ударе на његове бокове које би у току уклињавања изложио. Оне би тако најпре разбијале тај део нападачевог борбеног поретка, а затим би се у току борбе такви удари поновили још неколико пута (по увођењу осталих резерви), чиме би се омогућило стварање повољног односа снага и почесно тучење нападача. Ако би тактичке резерве имале овакву намену онда би било оправдано да њихово место буде ближе I ешелону. Разумљиво је да се резерве могу овако употребити само у одређеним, повољним условима (нарочито у погледу земљишта) и када не прети опасност да ће ти противнапади једновремено наићи и на остале нападачеве резерве. Зато они морају бити тако силовити и брзи да потпуно изненаде нападача и да се могу завршити пре но што он буде у могућности да интервенише следећим ешелонима (резервама).

Ако би се увеле овакве и сличне измене у одбрани, онда нападач, по моме мишљењу, не би више био у стању да планира тачну ватру на већој дубини браничевих положаја, а тиме би се свакако смањили и браничеви губици. Поред тога за сваку отсудну одбрану, која се организује ван додира са непријатељем, требало би обезбедити најмање четири дана времена за фортификациско уређење. У противном, одбрану на брзу руку не би требало изводити отсудно (сем у изузетним случајевима, на пример, одбрану линија у оквиру офанзивних

операција и сл.), јер би то било нецелисходно жртвовање људских живота. Свакако, ово ће много зависити од техничке опремљености нападача и степена његове спремности да у конкретном случају одмах крене у напад. А ако се узме гори случај (да је нападач технички добро опремљен и спреман да одмах отпочне напад) онда ће он бити у стању да сасреди такву ватру која би неукопаном браниоцу нанела велике губитке, сем на неком нарочито подесном земљишту које би ове губитке донекле ублажило. То нарочито потврђује Корејски рат, у коме је јака ватра натерала обе стране да се користе фортификацијом далеко више него што су то оне првобитно намеравале (Северокорејци и Кинези израђивали су тунеле под земљом, у које су могли да стану читави пукови). Осим тога, због употребе нападних бомби и других запаљивих средстава, ровови су морали да се покривају како би се људство заштитило од поразног дејства пламена са високом температуром. Ако се томе дода чињеница да се пречник дејства атомског зрна на неукопане трупе (3,5 км само зона тешких губитака) смањује за $\frac{2}{3}$ ако су трупе укопане, онда је потпуно реалан захтев да одсудна одбрана, начелно још од самог почетка треба да буде макар делимично фортификациски организована. Зато и одбрана организована на брзу руку треба да буде еластична, макар и у ужим границама (15—20 км), ако ситуација не би дозволила више. Ова, макар и ограничена, слобода маневра по дубини дозволила би браниоцу да изводи извесне тактичке комбинације које би спречавале нападача да ефикасном планском ватром туче главне браниоачеве снаге. У оваквим условима, за одржање неке одређене просторије, по мом мишљењу, било би боље да се ноћним дрским противнападима поново заузима део изгубљеног земљишта него да се браниоачеве снаге — у тежњи да то земљиште по сваку цену одрже — дуже времена излажу дејству ефикасне ватре. За потврду овог мишљења имамо много примера. У трећој фази битке на Дрини 1914 године јединице српске војске предузимале су низ специјалних мера у одбрани (дубоки ровови, косе пушкарнице, приближнице, итд.) да би избегле артиљериску посредну ватру и да би смањиле губитке од ватре. У Колубарској бици, 1914 године, војвода Мишић је извлачио трупе испод непријатељског удара да би њиховом попуном (нарочито муницијом) створио равнотежу ватре и створио услове за извршење противудара. Наша 6 дивизија је, почетком 1943 године, водила успешну маневарску одбрану против две непријатељске дивизије („РЕ“ и „Сасари“, ојачане посадним јединицама), бранећи 20 дана четири врло важна тактичка правца на дубини од око 40 км. Непријатељ је при томе могао да напредује једва око 2 км на дан, само зато што је 6 дивизија, поред упорности, изводила активну одбрану, вршећи дрске ноћне противнападе на фронт, бокове и позадину непријатеља. Због тога непријатељ (који је имао категоричан задатак за напад и рок до кога је требало да избије на линију Врточе — Титова Кореница) често није знао да ли је целисходније да напада или да се брани. Исто тако је и 2 батаљон 13 пролетерске бригаде, у одсудној одбрани 1 маја 1943 године, примењивао низ оригиналних мера у циљу паралисања вишеструке нападачеве надмоћности. Он је, користећи повољне

услове земљишта, приближавањем непријатељу за време дејства авијације и артиљерије, затим наглом променом положаја, изненадним противнападима, итд., успео да на малој дубини (3—4 км) цео дан задржи 8 пута бројно јачег нападача, подржаног авијацијом и јаком артиљеријом. При томе је непријатељу нанео тешке губитке (96 само мртвих) и успешно извршио задатак (обезбеђење главних снага са датог правца), уз минималне сопствене губитке (само 5 рањених).

Из изнетог се може закључити да одбрана организована на брзу руку или у непосредном додиру и у изузетним случајевима (неактиван противник, лоши атмосферски услови, земљиште са мноштвом природних заклона против ватре, и сл.), може бити отсудна када постоје услови да се фортификациски организује пре но што нападач предузме напад. У противном, таква одбрана треба да буде еластична по дубини, макар до извесних граница, док отсудној одбрани треба увек обезбедити бар минимално време за фортификациско уређење.

У нападу

И овде, по моме мишљењу, треба тежити релативном смањењу густине, скраћивању припремног периода и низу других мера. Пре свега, не треба дозволити непријатељу да се солидно утврди и организује добар систем ватре. То се може постићи брзим сопственим прегрупацијама и применом изнуравајућих мера (дрски препади и упади, изненадни налети појединих авиона, и сл.). Затим, треба тежити да напад, који би морао отпочети најкасније три дана после преласка непријатеља у одбрану, буде усклађен са ефикасним дејствима инфилтрирајућих делова и партизанских јединица. Ове снаге треба да вежу за себе најмање $\frac{1}{3}$ браничевих снага у најкритичнијим моментима за њега. Затим, треба одбацити праксу по којој све јединице најмање 24 часа пред напад поседају полазне положаје за напад, јер се тиме нападач скоро увек лишвава могућности изненађења и излаже великим губицима од противартиљериске припреме, нарочито ако се има у виду и примена нуклеарног оружја. Зато, по мом мишљењу, главне снаге треба изводити на полазни положај најраније на један час пре почетка јуриша. Чак и онда када напад почиње рано ујутру, било би ризично оставити трупе целу ноћ на полазном положају. Само у случају кад напад почиње у току ноћи, која је потпуно мрачна, људство треба довести на полазни положај бар $\frac{1}{2}$ сата пре пада мрака да би се упознало са оријентирима, правцима кретања и циљевима. А, ако је ноћ иоле видна, онда треба поступити као у првом случају. На овај се начин може далеко лакше постићи изненађење, јер тада бранилац тешко може да одреди време почетка напада и правац главног удара, а осим тога, због сувише кратког времена, није у стању да нанесе осетне губитке нападачу у моменту када је он најприкупљенији. На тај би се начин смањила ефикасност његове ватре више од 50%, чак и при дејству нуклеарног оружја, ако би се нападачеве главне снаге налазиле у маршевском рашчлањеном поретку (батаљонским или четним колонама), макар и на 4 км позади полазног положаја. И артиљерија за посредно гађање, у сваком случају, треба што доцније да поседне своје ватрене поло-

жаје, истурајући благовремено коректурна оруђа за планирање ватре. С друге стране, минимално задржавање трупа на полазном положају не треба да смањи квалитет организованости напада. Зато се и организација савремене борбе и операције карактерише скоро потпуном складношћу у погледу једновременог извођења покрета, командантског извиђања, планирања ватрене припреме и подршке, садејства и др.

Смањење густине у нападу исто тако је неопходно као и у одбрани, само што то смањење овде треба да буде још релативније. Другим речима, жива сила треба да се смањи само на једном отсеку, на одређеној зони и дубини, али тако да ватрена и ударна моћ у крајњој линији нимало не ослабе. Када нападач поседује нуклеарно оружје, онда ватрена моћ може само да порасте, и поред смањења густине. Али, ако претпоставимо да и бранилац поседује такво оружје, онда би огромно масирање снага и технике, које је вршено у Другом светском рату (три до четири корпуса на 200 км², тј. на просторији размере 10 × 10 км,⁵) изгледало крајње нерентабилно у будућем рату, јер би те снаге и техника, свакако, били изложени огромним губицима. Зато се и може рећи „да су масовни оперативни пробоји ствар прошлости“ и да су више тактичких (засебних) једновремених пробоја — повезаних јединственим оперативним или оперативно-стратешким циљем — ствар будућности. Ово је, уствари, децентрализација једног великог пробоја на више мањих, а самим тим и дељење једне велике концентрације на више мањих. Али, сама децентрализација, по мом мишљењу, није довољна, ако се код сваке те мале концентрације не смањи густина подесним распоредом или смањењем броја људи уопште, јер и свака та мала концентрација још увек претставља идеалан циљ за тактичка нуклеарна оружја.

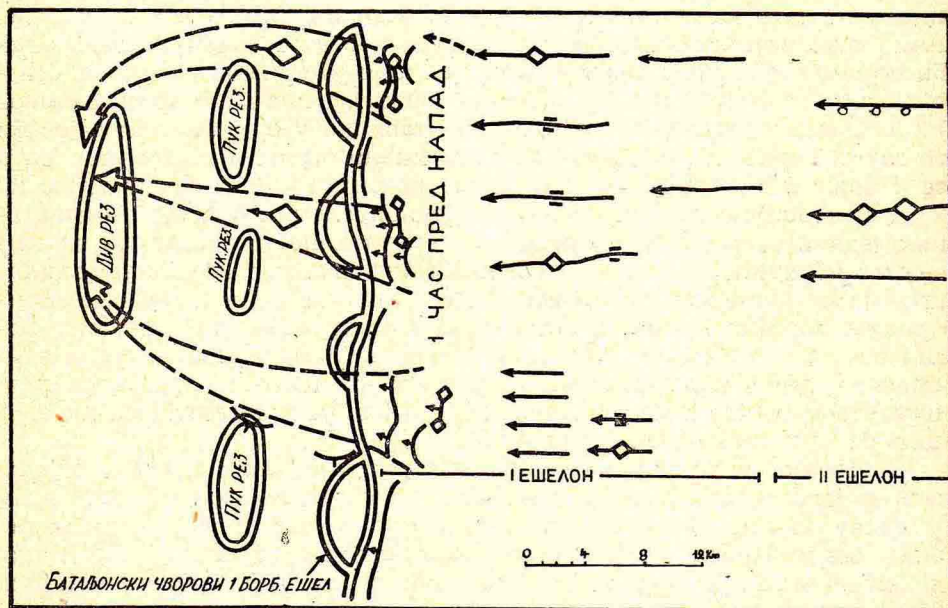
Пробој у облику више изолованих тактичких пробоја обједињених једним циљем, без примене других мера, не би претстављао никакву новину, јер је такав „тестерасти“ облик пробоја фронта познат још из Првог светског рата (Брусиловљева офанзива). Осим тога децентрализација пробоја не може ићи у крајност, пошто принцип безбедности захтева да ширина отсека тактичког пробоја код дневног напада буде најмање 5, а код ноћног 2—3 км. На скици бр. 2 види се како би изгледао пробој фронта који би дању вршио неки јачи корпус са предузимањем неких поменутих мера. Овде се мисли на нападача који такође располаже нуклеарним оружјем; у противном, ноћни напад би био једна од мера за постизање успеха.

Нуклеарно оружје, у целини даје веће предности браниоцу (када га поседују обе стране), јер оно, и поред тога што знатно олакшава пробој фронта (присиљавањем браниоца на разређивање снага и сигурним неутралисањем зоне напада), претставља велику опасност за свако — па и најкраће — прикупљање и присиљава нападача да у извесном степену расплињује своје снаге. Зато он никада не може

⁵ Примери: Курска, Стаљинградска и Берлинска битка, мостобран у Нормандији и др.

да искористи земљиште за смањење ефекта дејства нуклеарног оружја толико колико бранилац.

Досадашња анализа утицаја нуклеарног оружја на поједине родове војске даје највеће предности оклопним и ваздушно-десантним јединицама (због њихове отпорности и покретљивости), те ће оне, вероватно, убудуће бити главни носиоци напада. С друге стране, према искуствима из НОР-а, наша пешадија, наоружана лаким наоружањем и опремом, била је у стању да пешке прелази и по 50—80 км на дан. Зато не треба губити из вида знатну офанзивну улогу и таквих јединица, тим пре што оне нису везане за аутомобилске путеве и што могу до максимума да искористе земљиште за смањење ефекта дејства

Скица бр. 2

било ког оружја. Но, то не значи да и ове јединице, у погодним приликама, не треба да се користе моторизацијом.

Пошто је ватрена моћ браниоца порасла увођењем нових борбених средстава велике моћи, природно је да темпо напада треба још више повећати, јер и најкраће задржавање и неодлучност прикупљених снага може довести до тешких губитака. Као што сам истакао, за повећање темпа напада су најпогодније оклопне јединице и ваздушно-десантне трупе, јер ће оне најбрже и најуспешније моћи да искористе ефекат нуклеарног дејства. Поред њих свакако треба користити лаке и брзо покретљиве здружене јединице, затим изненађење и смеле маневре, комбиноване са инфилтрацијама и јачим партизанским дејствима. Разуме се да се повећањем темпа напада, поред већих тактич-

ких, оперативних и стратемских резултата, истовремено постиже и знатно смањење губитака од ватреног дејства непријатеља.

Ешелонирање борбеног поретка оперативних јединица по дубини у нападу, по мом мишљењу, треба да буде умереније, наиме да други ешелони буду слабији у односу на прве, јер то такође условљавају већ изнети разлози против масовних оперативних пробоја. Ешелонирање тактичких јединица може бити и знатније ако је други ешелон по-десно распоређен, јер се тиме смањује густина трупа на 1 км² и омогућава ефикасније искоришћење тактичких ешелона у новим условима. Немци су тако поступали још у почетку Другог светског рата и на тај начин обезбеђивали повољнији однос снага у тактичким размерама.

Најбоља заштита сопствених снага од непријатељских оруђа велике моћи може се постићи: или врло блиским контактом са противником, благодарећи изненадним и смелим офанзивним дејствима на ширим фронтима, или онемогућавањем непријатељу да открије распоред наших главних снага. А то је, уствари, и наше сопствено искуство из НОР-а.

Најзад, нарочито треба истаћи да се свако задржавање прикупљених јединица на некој просторији (која нема уређена склоништа за све људство) у непосредној близини непријатеља преко пола дана, а у дубини територије преко једног дана мора забранити, јер савремена средства извиђања и обавештавања омогућавају да се и најтајније и најудаљеније концентрације брзо открију и да се још истог дана дејствује на њих. Зато померање трупа, макар и за 3—4 км даље од те просторије, често може спречити нежељене последице оваквих дејстава. Наше јединице су у току НОР-а биле бомбардоване из ваздуха (или тучене артиљеријом) кадгод су се дуже времена задржавале на једном месту.

У овом сам чланку изнео само неке мере које би требало примењивати у циљу смањења губитака од ватре. Разуме се да оне нису једине. Трудио сам се да не понављам скоро ништа од онога о чему се у овом правцу већ писало или што је озваничено у нашим правилима (на пример, напад и марш ноћу и по лошим атмосферским условима, склањање људства за време арт. припреме и др.). Затим сам изнео нека мишљења само као идеје о којима би се тек требало дискутовати.